

Tiistai 22.5.2007

Eero Uusitalo
professori, YTR:n pääsihteeri

AJANKOHTAISTA MAASEUTUPOLITIIKASTA

Käsittelen muutamia sellaisia teemoja, joista ei päivien aikana ole erityiskatsausta, muun muassa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta, verkostoyksikkövalmistelusta ja OECD:n parasta aikaa tekemästä Suomen maaseutupolitiikan maatulokinnasta on asiantuntijapuheenvuorot.

1. EU:n maaseutupolitiikka ja kv-organisointuminen maaseutupolitiikassa

Euroopan unionin maaseutupolitiikka on vielä hyvin nuorta. Lähtökohtia voidaan nähdä jo 1950-luvulta alkaen, mutta yleisesti EU:n alue- ja maaseutupolitiikka katsotaan alkaneen rakennerahastoista 1980-luvun loppupuolella. Muuan muassa Leader-toiminnan ensiaskeleet otettiin vasta 1990-luvun alussa. Toisaalta voidaan tiukasti sanoa, ettei Euroopan unionilla vielääkään ole maaseutupolitiikkaa, vai luuleeko joku, että sitä voidaan tuloksellisesti tehdä maatalouteen ja ympäristöön nojautuen! Euroopassa tosin on alueita, joille mainitut teemat ovat elintärkeitä, mutta pohjoismaiset olosuhteet edellyttävät huomattavan paljon monipuolisempaa ja laaja-alaisempaa otetta.

Euroopan unionin maaseutupolitiikka tosin näyttäytyy aika sopusuhteisena sitä taustaa vasten, ketkä siihen eniten pyrkivät vaikuttamaan. Maataloustuottajilla ja ympäristöjärjestöillä on voimakas eurooppalainen ja kansallinen vaikuttajaverkosto. Esimerkiksi metsäalan toimijoiden verkostot ovat jo huomattavan paljon vähäisemmät. EU käyttää muutamia tutkijoita asiantuntijoina ja heidän joukossaan on myös – tosin harva – maaseutututkija. Mutta missä ovat aidot maaseutupoliittiset (rural) vaikuttajat? Heitä on siellä täällä ja toiminta on vasta organisoidumassa.

Muutaman vuoden ajan on Euroopassa erilaisten kv-seminaarien ja tapahtumien yhteydessä keskusteltu välttämättömyydestä organisoidua maaseutupoliittisesti. Yksi välivaihe tässä oli syyskuussa 2005 Suomessa, jossa 17 maan edustajat päättivät perustaa ERAn (European Rural Alliance) valmistelevaan yhdessä EU:n jäsenmaiden hallitusten ja komission kanssa tulevaa maaseutupolitiikkaa kumppanuusperustalta. Tähtäin on vuoden 2013 jälkeisessä ajassa. ERAn tavoitteena on myös auttaa eurooppalaista kyläliikettä vahvistumaan ja leviämään. Sen vahvimmat edustajat ovat tällä hetkellä Suomi, Ruotsi ja Viro, mutta Euroopassa on jo lähes 30 valtiota tai osavaltiota, jossa paikallinen kehittämistyö on kylän tai kotiseutuyhdistystyyppisen kunnan kautta lähtenyt liikkeelle ja voimistuu. ERAn yhtenä tehtävänä on perustaa eurooppalainen kyläliike ERCA (European Rural Community Association). Valmistelut ovat edenneet ja eurooppalainen kyläjärjestö perustettaneen Bratislavassa syyskuussa 2007.

Suomi on johtanut ja johtaa ERAn ja ERCAn rakennustyötä reilun kahden vuoden ajan ja syksyllä 2007 päätetään tulevista vuosista. ERA on parasta aikaa kokoamassa jäsenistöä ja se on rekisteröity Suomeen ja tarvittaessa siirretään Brysseliin. ERA tavoittelee jäsenikseen kaikkia kansallisia tai eurooppalaisia Rural-järjestöjä ja työryhmikseen yhteenliittymiä, jotka ovat löyhästi organisoiduneet, mutta joilla on omia erityistehtäviään, niin kuin PREPARE, ENED tai Hela Norden Ska Leva. Euroopassa on luonnollisesti aiemminkin ollut rural-ryhmiä, mutta alkuvaiheen tuliselujen poistuttua toiminta on lopahtanut. Nyt ollaan systematisemmin ja laaja-alaisemmin liikkeellä.

2. Maaseutupoliittinen erityisohjelma 2007–2010.

Laaja maaseutupoliitiikka on kaikissa oloissa vaikutuksiltaan suurinta maaseudun olosuhteisiin. EU-perusteiset ohjelmat saattavat olla rahoiltaan, toimijoiltaan ja byrokralialtaan suuria, mutta lukuisten sektorihallintojen tavanomaiset ratkaisut edistävät maaseudun oloja tai ovat maaseutua vastaan huomattavasti enemmän. Siksi maaseutupoliitiikan arsenaalissa on pyritty säilyttämään ja kehittämään vaikutusmahdollisuutta laajaan maaseutupoliitiikkaan. Viime aikoina se on tapahtunut kahdella erityisohjelmalla, ensiksi erityisohjelmalla vuosiksi 2005–2006 sekä helmikuussa hyväksytyllä ohjelmalla vuosiksi 2007–2010. Maaseutupoliittinen erityisohjelma on yksi neljästä aluepolitiikan erityisohjelmasta. Se siis kokonaisuohjelman tapaan painottuu laajan maaseutupoliitiikan kysymyksiin, mutta uutena osana erityisohjelmassa on niin kutsuttu alueellinen osio, jolla on tarkoitus peittää kansallisessa arsenaalissa ollut aukko aluekeskusohtelma-alueiden ulkopuolella. Rahaa seudullisten maaseutuohjelmien ja niiden muutamien hankkeiden läpivientiin on budjetissa vasta miljoona euroa, mutta ministerin suulla tämän summan kasvamista seuraavina vuosina on lupailtu. Siten voisi syntyä tasapainoisempi asetelma maaseutualueiden ja aluekeskusalueiden välille ja vuorovaikutukselle kehittyisi edellytyksiä.

Alue- ja maaseutupoliitiikka herättävät aina sektorihallinnoissa ärsytystä, koska ne katsovat ja tulkitsevat asioita näkökulmasta, jolle sektorihallinto ei budjettikehysten rajoittamana aina tahdo antaa painoa. Laajan maaseutupoliitiikan valmistelukin herättää joka kerta melkoista ärsytystä, ja ministeriöiden omat esitykset horisontaaliseen ohjelmaan ovat yleensä ympäripyöreitä. Toisaalta erityisohjelman päätösten joukossa on pitäviä ja merkittäviä linjauksia sekä joitakin konkreettisia asioita, joita maaseutupoliitiikan toteuttajat – etenkin YTR – voivat käyttää selkänöjanaan ajaessaan asioita.

Seuraava YTR:n tekemä neuvottelukierros kohdistuu erityisohjelman päätösten toteuttamiseen sekä sellaisen YTR:n kokonaisuohjelman esitysten toteuttamiseen, joita ei vielä ole saatu läpi. Ensi vuoden vaihteessa aloitetaan jo uuden kokonaisuohjelman valmistelu, joten neuvottelukierroksella keskustellaan myös siitä, mitä aineksia eri järjestöt ja hallinnonalat uuteen ohjelmaan haluavat. Kolmantena elementtinä neuvotteluissa on sitten uuden hallituksen lupaaman maaseutupoliittisen selonteon valmistelu. Selonteko annettaneen vuoden 2009 talvella tai keväällä, mutta se on syytä ottaa huomioon jo uusia teemoja esiin nostettaessa. Onhan selonteko poliittisista välineitä voimakkain, voimakkaampi kuin erityisohjelma tai EU-perusteinen maaseutuohjelma, puhumattakaan valtioneuvoston maaseutupoliittisesta periaatepäätöksestä.

YTR on hallituksen väline ohjelmien laadinnassa, mutta myös niiden toteutuksessa. Siksi kaikista päätöksistä ja YTR:n omien ohjelmien esityksistä käydään asianomaisten kanssa keskustelua ja pyritään vaikuttamaan tulosten saamiseksi. Edelliset kierrokset osoittavat, että pääosa ohjelmissa esiintyvistä asioista myös saadaan läpi.

3. Toimintaryhmätyö laajenee ja syvenee.

Suomessa alkaisi olla aika itse kunkin tarkistaa käsitystään paikallisesta kehittämistyöstä. Se ei ole vain talkootyötä, vain kylätoimintaa tai vain toimintaryhmien pieniä hankkeita. Se on kaikkea tätä ja sen lisäksi monien muiden toimijoiden paikallista kehittämistyötä. Edellä mainittujen toimijoiden edestä voi huoletta ottaa sanan vain pois. Mittasuhteet ovat erittäin suuret jo nyt – huomenna vielä suuremmat. Paikallista toimintaa on määrätietoisesti kehitetty 1990-luvun puolivälistä lähtien ja jo sitä ennen syntyi toimintaa helpottavia rakenteita, etenkin kylätoimikunnat. Maaseudun paikallinen kehittämistyö on siten yrityksissä, järjestöissä, kylissä, kunnissa ja seutukunnissa tapahtuvaa moninaista työtä, jolla kehityspanokset saadaan

täsmällisimmin osumaan kohdalleen. Siksi paikallinen kehittäminen on iso osa koko maaseutupolitiikkaa ja sen merkitys kasvaa nykyisestä.

Toimintaryhmätyö on saavuttanut alueellisen kattavuuden; vain pari sellaista kuntaa, joita ryhmät tavoittelivat, jättäytyi enää ulkopuolelle, eivätkä ne ole maaseutukuntia: Raisio, Karkkila, Oulunsalo. Alueellinen kattavuus on Suomen oloissa erittäin tärkeä asia, sillä toimintaryhmätyö on osoittautunut todella tehokkaaksi maaseudun kehittämisen välineeksi. Uusi ohjelmakausi laajentaa ryhmien tehtäviä. Kaikille tulee yritysrahoitus mahdolliseksi ja ympäristöhankkeisiin tulee uusia toimintatapoja. Koordinaatiohankkeet toivottavasti helpottavat pienten samantyyppisten toimien niputtamista yhteen.

Monet ryhmät kertovat ohjelmissaan käyttävänsä myös nimikko-ohjelmansa ulkopuolisia rahoituslähteitä, mikä on hyvä asia. Ohjelmat kertovat lisäksi huomattavasti vahvistuneista yhteistyösuhteista muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Toimintaryhmien eli maaseudun kehittämissyhdystysten rooli alueellaan vahvistuu olennaisesti. Pahin kielteinen asia tällä hetkellä on rahoituskehysten laskeminen viidenneksellä verrattuna edelliseen kauteen. Asiasta esiintyy myös muuta legenda, mutta kun verrannolliset luvut asetetaan rinnakkain, leikkaus näkyy. Lähtökohdat seuraavalle kaudelle ovat toki kohtuullisen hyvät etenkin niille ryhmille, jotka eivät pikittäydy pelkästään Manner-Suomen maaseutuohjelmaan. Toivottavasti TE-keskusten ja toimintaryhmien rajanvetoon tehdyt tarkistukset eivät tee toiminnanjohtajista viranomaisia, vaan päällekkäistyö vähenee ja asianosaisten henkilökohtaiset suhteet paranevat.

4. Kylätoiminnan vahvistaminen.

Sana kylätoiminta tuo monille vielä mielikuvan yhteisistä tempauksista, talkootyöstä ja päättäjien suuntaan vetoamisesta. Tämän päivän kylätoiminta tarkoittaa kuitenkin tasan samaa kuin kylien määrätietoinen kehittäminen. Suomessa on jo 2700 kyläyhdistystä ja loputkin 1200 kylätoimikuntaa muuttuvat yhdistyksiksi lähivuosina. Kyläsuunnitelmia tai -ohjelmia on jo yli 1800 ja niiden taso on vuosi vuodelta parantunut. Siten aktiivista kylien kehitystyötä on kaikkialla, mutta aukotonta se ei vielä ole. Edelleen on passiivisia, vähäisen yhteisen toiminnan kyliä.

Kylätoimintaliike on ottamassa seuraavaa isoa askelta, kun se ryhtyy kantamaan vastuuta paikallisesta kehittämisestä, joka käsitteenä on laaja-alainen ja, joka edellyttää yhteistyötä monien eri toimijoiden kanssa. Suomen Kylätoimintayhdistys SYTY ry on laatimassa paikallisen kehittämisen ohjelmaa ja Keski-Suomen Kylät ry on sen jo tehnyt. Suomalainen kylätoiminta pyrkii määrätietoisesti lisäämään toimintansa yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tavoite edellyttää osaamisen tason nostamista, mihin pyritään muuan muassa yhteistyöllä Maaseudun Sivistysliiton kanssa. Valtionapu, 530 000 euroa, on vasta prosentti toiminnan volyyymista. Sen tuntuvalta lisäämisellä saataisiin vakautta kehittämistyöhön ja kyläasiamiehiä maakuntiin ja seutukuntiin auttamaan paikallisten, usein laajojakin alueita koskevien verkostohankkeiden valmistelussa ja kyläsuunnitelmien laadinnassa.

SYTY ry tähtää myös maakunnallisen maaseututyön vahvistamiseen. Joka puolella Suomea pohditaan, miten voitaisiin maaseutujärjestöjen yhteistyötä lisätä tai perustaa yhteinen elin valmistelemaan yhdessä hallinnon kanssa maaseutuohjelmia ja vastaamaan laajojen hankkeiden toteutuksesta. Voimien kokoamiseen tähtää myös alkanut keskustelu kotiseutuliikkeen ja kylätoimintaliikkeen lisääntyvästä yhteistyöstä, jopa yhdistymisestä. Siihen ovat kaikki edellytykset: tavoitteet ovat samat, toiminnot ovat helposti yhdistettävissä ja kaupungin ja maaseudun raja poistuisi. Tälläkin tavoin vuorovaikutushankkeille luotaisiin nykyistä parempia edellytyksiä.

Suomen Kylätoiminta on myös voimakkaasti lisäämässä kv-toimintaa sekä kontaktien saamisen ja kokemusten vaihdon että poliittisen vaikuttamisen vuoksi. SYTY ry:llä ja muutamilla alueyhdistyksillä on lähettiläitä, joita pyydetään milloin minnekin Euroopan kolkkaan kouluttamaan sikäläisiä paikallistoimijoita. Kylätoiminta joutuu kohtaamaan myös suurena haasteena muuttuvien palvelujärjestelmien taakseen jättämät aukot ja tehtävät. Kylätoiminta on päättänyt ottaa osavastuuta kolmannen sektorin vastuulle tulevista tehtävistä. Aihealueeseen liittyviä hankkeita on jo käynnissä lukuisia. Maaseudun paikallinen kehittäminen vahvistuu lähivuosina.

5. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän tilanne

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, YTR, on poliittisesti vakaampi kuin aiemmin. Sitä todistavat muun muassa maaseutupoliittisen erityisohjelman 2007–2010 päätökset, joissa monissa velvoitetaan YTR toimintaan. Aiemminkin näin on tehty eli YTR on toiminut, mutta sitä ei ole saanut kirjoittaa auki. Virallinen totuus kun sektorihallintojen mielestä on se, että kaikki tehtävät on jaettavissa niiden kesken, mikä ei tietenkään ole totta. YTR sai myös muutama päivä sitten maa- ja metsätalousministeri Anttilalta tehtävän ryhtyä laatimaan seuraavaa maaseutupoliittista selontekoa eduskunnalle. Edellisestä eli vuonna 1993 annetusta selonteosta kokemuksia hankkineena tiedän, että prosessi on erittäin vaativa. Se on kuitenkin niitä harvoja tapoja, joilla on mahdollisuus edetä poliittisesti – nopeastikin. Jää nähtäväksi.

Eduskunnan maaseutuverkoston työtapaan harkitaan parastaikaa muutosta. Tavoitteena on entistä vuorovaikutteisempi YTR:n ja eduskuntaverkoston välinen vuoropuhelu. YTR:lle on myös ilmoitettu, että maaseutupoliittinen ministeriryhmä perustetaan tälläkin hallituskaudella. Sen tehtäviä ovat erityisesti maaseutupoliittisen erityisohjelman toteutumisen seuranta, uuden YTR:n tehtävien ja kokoonpanon määritys sekä etenkin osallistuminen maaseutupoliittisen selonteon valmisteluun.

YTR:llä on viikon päästä teemaryhmiä enemmän kuin koskaan: 16. Muutamilla niistä on työstettävänänsä varsin kovia kysymyksiä. Muun muassa harvaan asutun maaseudun teemaryhmän tulee laatia vuoden loppuun mennessä erityisohjelman edellyttämä toimenpideohjelma harvaan asutulle Suomelle. Toimintaryhmätyöryhmä on puolen vuoden ajan etsinyt kymmenillä malleilla toimintaryhmille oikeudenmukaisia kehyksiä seuraavaan kauteen. EU-ohjelmahan sisälsi varsin monia edellytyksiä ja kriteereitä kehysten määrittämiseksi. Tavoite on ollut saada kaikille sellainen kehys, jonka varassa ryhmä pystyy toimimaan.

Naisteema on esiintynyt maaseutupolitiikassa lähes 20 vuoden ajan ja teeman keskiössä on toiminut YTR:n naisteemaryhmä. Se aikoo nyt lopettaa toimintansa arvioidessaan tilanteen kypsyneen niin hyvin, että naisverkostot voivat toimia ilman paimentaan. Uusina ryhminä ollaan perustamassa sopimuksellisuusryhmää ja ruotsinkielistä ryhmää ruotsinkielisen rannikon ja maaseutualueiden erityiskysymyksiä varten. Monilla teemaryhmillä on vastinparinsa maakunnissa, mikä lisää tuntuvasti maaseutupolitiikan tuloksellisuutta ja verkostomaista otetta.

Hallitusohjelmassa luvattiin maatalouden pääluokkaan lisää varoja. Toivottavasti siitä tulisi valtakunnallisiin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin pieni lisäys monen vuoden supistumisprosessin jälkeen. Ajankohtaista on myös yhdeksän maaseutuprofessorin jatkon pohdinta. Se on kunkin yliopiston tai tutkimuslaitoksen sisäinen kysymys, missä toivottavasti onnistutaan. Hankehakemuksissa näkyy asiantuntevien ja kokeneiden takatuuappareiden myönteinen vaikutus.

Puheenjohtaja Ilkka Ruska siirtyy eläkkeelle kesällä 2007. Tällä hetkellä keskustellaan tulevasta puheenjohtajasta. Aukko on myös apulaispääsihteerin kohdalla Risto Matti Niemen siirryttyä SYTYN pääsihteeriksi. Rohkeat, tarmokkaat ja vilpittömästi maaseudun etua ajavat, ilmoittautukaa! Eikä pääsihteerikään enää kauan hillu harminanne. Takaraja eli vappu 2014 lähestyy!

Myönteistä ja kielteistä maaseutupoliitikassa

Yhteenvedonomaaisesti tiivistäisin maaseutupoliittisen työn toimintaympäristön myönteiset ja kielteiset asiat seuraavasti:

- Maaseutupoliittinen osaamattomuus vallitsee politiikassa ja virkamiesjohdossa. Edellisessä on kysymys tuttujen entisten toimien puolustamisesta ja jälkimmäisessä maaseutupoliittikan poikkihallinnollisuuden vierastamisesta. Maaseutupoliittikka ei ole aivan yksinkertaista, mutta ei se niin monimutkaista ole, etteikö sitä selkeästi voisi esittää ja puolustaa. Professorit, tuntekaa vastuunne!
- OECD:n ilmaisuja käyttäen maaseutupoliitikassa jatkuu vanhan ja uuden paradigman taistelu. Taistelun keskellä oleva kokee asian kielteisenä ja raskaana, mutta yhteiskunnallisesti se saattaa olla myös myönteinen seikka. Väistämätöntä se joka tapauksessa näyttää olevan.
- Maaseutupoliittikan eri toimintakentissä on liian vähän kokonaisvastuuta kantavia henkilöitä. Kyllä mekin tarvitsisimme kylän vanhinta, pormestaria tai maaseutututkijaa, joka ei jämähdä vain maaseutuyrittäjyyteen tai kylätoimintaan. Hallinnossa voisi olla enemmän YTR-tyyppisiä elimiä. Suotava sellainen olisi esimerkiksi maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto eli maakunta-YTR joka maakuntaan.
- Asenteelliset valmiudet rakenteiden välttämättömään uudistamiseen ovat todella vähäiset ja uudistusprosessi on siksi hidas. Maaseudun elinvoimaa ei turvata puolustustaistelulla vaan viisaalla hyökkäyksellä. Tosiasian tunnustaminen näyttää ottavan lujille.
- + Hallitusohjelma korostaa kolmatta sektoria, mikä on ohjelman yksi myönteisimmistä piirteistä
- + Maaseudun kehitystyössä toimijoita on jo melko paljon. Mobilisaation vahvistaminen onkin ollut maaseutupoliittikan tärkeimmistä linjauksista jo lähes 20 vuotta. Siksi toimintaryhmätyön alueellinen kattavuus on saavutettu ja kylätoiminnan verkko tihenee.
- + KV-järjestäytyminen etenee maaseutupoliitikassa. Ehkä tämä seikka joskus näkyy Euroopan unionin nykyistä kehittyneempänä maaseutupoliittikkana.
- + Hallitus antaa kaudellaan maaseutupoliittisen selonteon.
- + Alkusyksystä uusi ohjelmakausi pyörähtää käytännössä vihdoinkin käyntiin. Onnettomista hidasteista huolimatta Suomi on yksi ensimmäisistä liikkeelle lähtijöistä.
- + Maaseutututkimus on hieman vahvistunut ja syventynyt. Taistelu rahasta on kuitenkin edelleen kovaa.

Tässäpä osa päälle kaatuvista!